

PUNTO DE VISTA DA PANORÁMICA CENTRAL

CARTOGRAFÍA 1/50.000

A LIMIA LAGOA DE ANTELA

A Limia é unha das poucas chairas extensas de Galicia. Situada a 600 metros de altura, débese ao afundimento dun bloque de relevo que foi colmatado por sedimentos provenientes da erosión fluvial exercida nos bloques erguidos veciños. A peculiaridade limiá é que esa colmatación non foi completa, pois até finais da década de 1950 existiu nesa chaira unha lagoa duns 40 km², que de feito non era demasiado fonda (só algunhas pozas tiñan máis de 3 m).

Esa lagoa foi destruída a partir da década de 1950, a maior agresión sufrida por unha paisaxe galega na súa integridade. A idea de facela desaparecer non era nova, pois temos evidencias de que en época romana xa se tentara e constan proxectos escritos de desecación cando menos desde a Ilustración (s. XVIII). Se ben as intencións eran obter máis espazo agrícola e impedir as inundacións estacionais que se producían nas marxes da lagoa, a súa devastación comportou a fin dunha paisaxe diversa e rica, que foi acompañada do esquecemento de tradicións, crenzas e lendas que xiraban ao seu redor. Tamén se deu a perda de hábitats de especies animais e vexetais que vivían nela e unha crecente desertificación.

Tradicionalmente, ao redor da lagoa existía unha orla fértil de prados que se asolagaban durante a época de choivas, polo que mantiñan humidade durante a seca. As aldeas estaban afastadas da lagoa e localizábanse na marxe da depresión, resgardadas da auga. No ámbito das aldeas, existía un parcelario de campos pechados por sebes e muros. Non fica practicamente ningún lugar no que esa paisaxe tradicional se conserve, non só a causa da desgraza da lagoa, senón por mor das concentracións parcelarias que se practicaron durante as décadas posteriores, mesmo aínda no s. XXI.

Dunha paisaxe heteroxénea pasouse a unha paisaxe monótona. Na actualidade a antiga lagoa está maioritariamente dedicada á pataca. Trátase dunha actividade económica especializada que sofre arreo nos anos que os prezos son baixos. Asemade, os monocultivos impiden a rexeneración natural do solo, polo que cómpre adubalos con fertilizantes, e precisan de herbicidas e pesticidas. A achega intensiva de xurros e química supuxo unha contaminación xeral do ecosistema limiá, a cal se trasladou augas abaixo do río Limia, ao encoro das Conchas, onde se venen observando infestacións estacionais de cianobacterias perigosas para a saúde humana.

As actuacións levadas a partir da década de 1950 comportaron a desaparición da maior parte de evidencias de época romana e medieval que existían na antiga lagoa. Mesmo moitos restos arqueolóxicos foron utilizados como recheos nas pozas que deixan as explotacións areeiras, ou na cimentación dos muros das canles de desaugue que se construíron. No entanto, da época medieval fican tres torres perimetrais á lagoa e intervisibles entre si, que están edificadas en outeiros para controlaren o territorio e conforman un conxunto único en Galicia: A Pena, Sandiás e A Porqueira (unha cuarta, a de Celme, afundiú).

ALDEA DE MORGADE NO PRIMEIRO PLANO. A VILA DE XINZO DE LIMIA AO FONDO

VISTA DA LAGOA DE ANTELA DESDE O MONTE DO CASTRO DA CIDÁ

Os **asentamentos de poboación** ubicábanse nas marxes da antiga Lagoa de Antela para evitar a auga. A vila reitora é Xinzo de Limia. Hoxe algunhas das novas edificacións sitúanse en terreos da antiga lagoa.

A **paisaxe agraria** da antiga lagoa está na actualidade dominada por formas xeométricas rectilíneas, consecuencia da concentración parcelaria realizada logo a súa desecación. As pistas son moi amplas, o que favorece a mecanización.

A **depresión de Antela** é un bloque afundido que durante uns 200 millóns de anos se foi enchendo de sedimentos, principalmente de areas e arxilas con algúns niveis de lignito. Na era cuaternaria cubriuse de auga dando lugar á Lagoa.

RULOS DE PALLA. LEIRA DESPOIS DA SEGA

A maior parte do espazo está dedicado a **cultivos intensivos**, de trigo pero sobre todo da pataca. Este monocultivo contraponse ao policultivo tradicional.

As **variedades de pataca** que se cultivan na Limia son a kennebec, a gría e a desirée. As patacas da Limia acóllense á indicación xeográfica protexida “Pataca de Galicia”, aprobada pola Xunta de Galicia e amparada pola Unión Europea.

A **agricultura intensiva** da Limia precisa de moitos fertilizantes, pesticidas e herbicidas. Estes son arrastrados ata o encoro das Conchas, provocando a contaminación das súas augas.

SERES DE ÁRBORES E MATOGUEIRAS

A *lenda conta que antigamente no lugar que hoxe ocupa esta lagoa houbo unha cidade chamada Antioquía, coñecida porque os seus veciños carecían de calquera mostra de caridade.*

A *lenda narra que Deus quixo castigalos pero Xesús propuxo redimir aos máis xustos baixando á cidade en forma de mendigo. Percorreu así todas as casas pedindo esmola sen que ningún se apiadase del.*

Xa *de volta, afluxido, e mentres estaba cruzando unha carballeira, viu unha casarella coa porta suchouza e unha velliña agarouchada a carón dun lumíño que máis afumaba que aquecía. Xesús arrimouse e pregou:*

–Unha esmola por amor de Deus. –Pase quen sexa –dixo a velliña.

E Xesús pasou. E a velliña sentouno ao lume e muxía unha cabra que

tiña e deulle unha cunca de leite e un anaco de bica. E despois deitouno na súa camiña de farrapos.

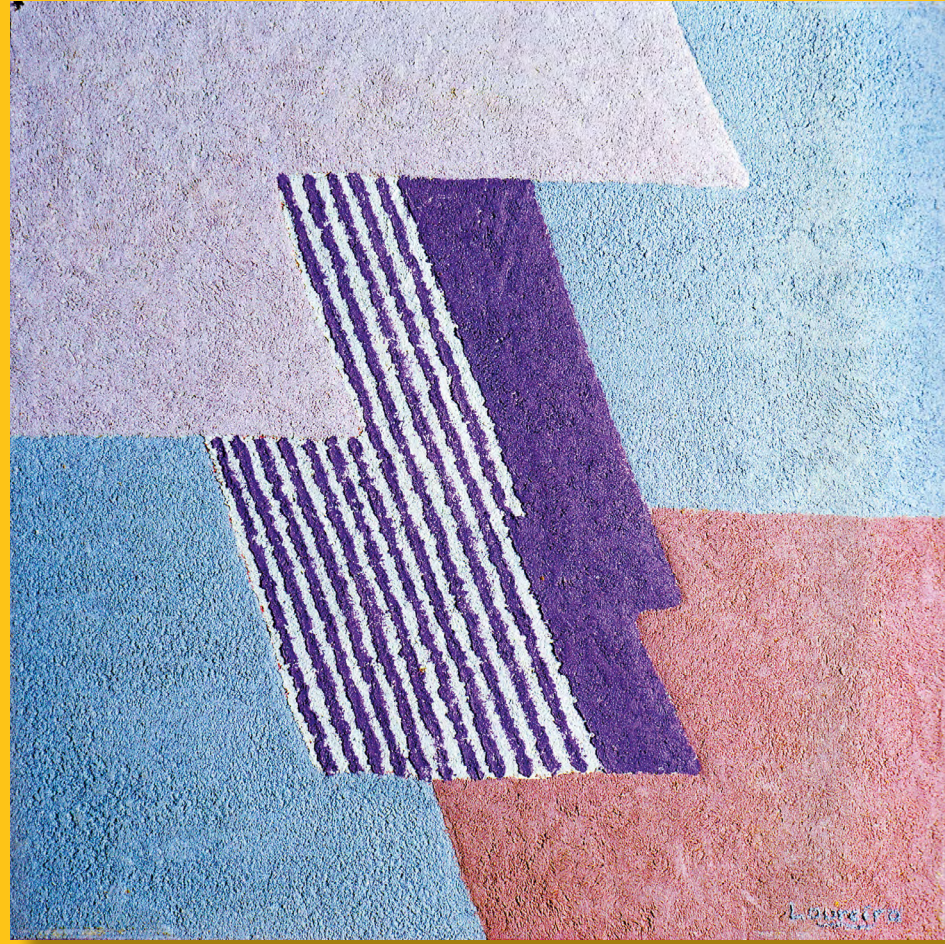
Cando á alba do día espertou, Xesús díxolle á velliña:

–Ven, quero que olles o que foi de Antioquía.

E a velliña quedou sorpresa cando viu que no lugar que ocupaba Antioquía se estendía unha lagoa que asolagaba a vila. E ningún se salvara fóra da velliña

Nas *mañanciñas de San Xoán, co primeiro raio de sol, aínda se pode ver no fondo o campanario da igrexa. E na Noiteboa, ás doce en punto, óese o canto dos galos.*

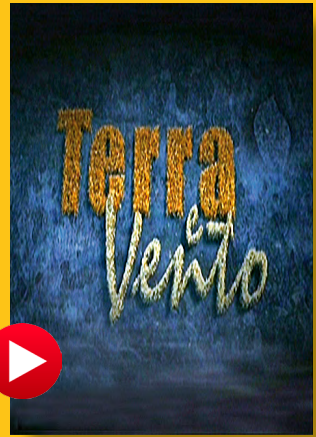
Antonio Reigosa. Enciclopedia da fantasía popular de Galicia. www.galiciencantada.com

PAISAXE. Técnica mixta sobre táblex (34x34). José Luis González Loureiro (Narón 1943)

PAISAXE. Oleo sobre lenzo (46x38). Carlos Maside (Pontecesures 1897 – Santiago de Compostela 1958)

TERRA E VENTO
Emisión: Televisión de Galicia (TVG)
Realización: Xacobe Sineiro
Producción: Pórtico de Comunicaciones S.L.
Año: 2002

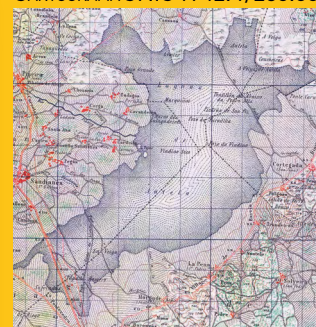
Serie Documental. Percorrido por Galicia comarca a comarca cunha visión aérea. Cada programa informa da riqueza económica, paisaxística, histórica e social de dúas comarcas galegas. Unha avoa e o seu neto, levados polo afán viaxeiro, contan as súas visións particulares e percepcións do que van coñecendo nas súas viaxes.

Os Toxás das Quintas
Baronzas
PORTO ALTO
A Cabreira
As Canellas
O Prado Vello
A Sainza Aceveiral

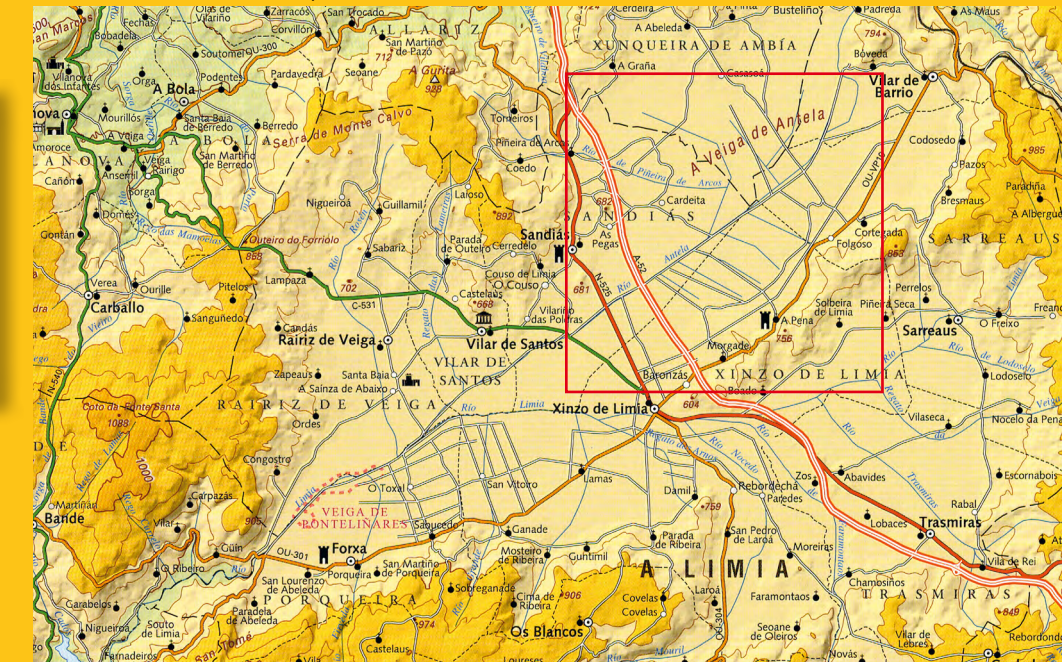
MAPA DE DOMINGO FONTÁN 1845. 1/250.000

CARTOGRAFÍA CNIG 1942. 1/250.000

CARTOGRAFÍA SITGA 2001. 1/250.000

LAGOA DE ANTELA NOS ANOS 1950

A paisaxe caracterizábase pola presenza dunha gran masa de auga cun perímetro duns 35 km. En total ocupaba uns 42 km² e chegaba nalgunhas zonas aos 6 km de ancho e 7 de longo. Rodeándoa dispoñíanse as terras de labor e os pastos delimitados por sebes. Entre a Lagoa e as terras de labor había un área intermedia de asolagamento estacional moi fértil, con xuncos, xonzas e bién.

AREIRAS

A **recuperación ambiental** das antigas areeiras abandonadas, que no seu día esmagaran arreo a paisaxe, está a permitir a volta da biodiversidade da Lagoa e o aniñamento de aves migratorias.